

YHTEISTYÖLLÄ KOKONAISVALTAISEEN KOHTAAMISEEN

Diakoniatyön ja kuntouttavan työtoiminnan yhteistyö Taivalkoskella

Johanna Kurtti

Opinnäytetyö syksy 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Oulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakoniatyön suuntautumisvaihtoehto Sosionomi (AMK) +

Diakoni

TIIVISTELMÄ

Kurtti, Johanna. Yhteistyöllä kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Diakoniatyön ja kuntouttavan työtoiminnan yhteistyö Taivalkoskella. Diak, Oulu, syksy 2015, 28 sivua. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK), - diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin yhteistyön mahdollisuuksia kuntouttavan työtoiminnan ja diakoniatyön välillä Taivalkoskella. Tavoitteena oli luoda toimivia yhteistyön malleja käytännön työhön. Opinnäytetyö on tehty aikaisemman opinnäytetyöni ”Tämä se on sitä terapijaa” –pohjalta.

Opinnäytetyön toteuttamisessa olivat mukana Taivalkosken seurakunnan diakoniatyöntekijä, Taivalkosken kunnan työtoiminnan ohjaaja sekä työtoiminnan asiakkaat. Prosessin aikana tutkittiin yhteistyön reunaehtoja ja mahdollisuuksia. Suunnittelutyön pohjalta kirjattiin ylös mallit yhteistyön tekemiseen.

Opinnäytetyön tuloksena syntyneet yhteistyön mallit otettiin käyttöön välittömästi. Yhteistyötä tehdään yhteisten tapahtumien/ tilaisuuksien ja tilojen osalta sekä asiakasohjauksessa (asiakaslähtöisesti, tarpeen mukaan). Kynnys yhteistyön tekemiselle on matala. Kokemukset yhteistyöstä ovat olleet positiivisia ja kannustaneet yhteistyöhön myös jatkossa. Yksi tärkeä tulos oli, että diakoniatyöntekijä ja työtoiminnan ohjaaja tutustuivat toistensa työhön ja työnkuvaan. Tämä helpottaa jatkossa sekä yhteistyön tekemistä että asiakkaiden ohjaamista.

Asiasanat: diakonia, kuntouttava työtoiminta, asiakaslähtöisyys, verkostotyö

ABSTRACT

Kurtti, Johanna. Towards holistic customer care through co-operation. Social network between rehabilitative work and diaconal work in Taivalkoski. Diak, Oulu, Autumn 2015, 28 pages.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree programme in social services, Focus on Diaconal youth and community work, Bachelor of social services (AMK) – Deacon.

The aim of this research was to observe the co-operation possibilities between rehabilitative work and diaconal work of the Evangelical-Lutheran Church of Finland in Taivalkoski, Finland. The purpose was to create functional ways of co-operation. The need for this research came up when working on the thesis “Tämä se on sitä terapijaa”.

This research was performed through co-operation with the diaconal worker, the director and the clients of rehabilitative work. During this process the possibilities and preconditions of co-operation were explored. On the basis of the research, the models of co-operation were documented.

As a result, the models of co-operation were taken into use immediately. Diaconal work and rehabilitative work are done through co-operation in actual events and occasions. They benefit from each other's environments and co-operate in the client work when needed (based on the customers' needs and wishes). Experiences of co-operation have been positive and they have encouraged to carry on. One important result was that workers got to know each other's work. This makes it easier to co-operate and guide customers in the future.

Keywords: diaconal work, rehabilitative work, customer-oriented approach, social networking

SISÄLLYS

Johdanto	1
1 Tolokun tupa	2
1.1 Kuntouuttava työtoiminta	3
1.2 Työikäisten päivätoiminta.....	4
1.3 Tolokun tuvan toiminta.....	4
1.4 Tolokun tuvan merkitys asiakkaille	4
2 Diakoniatyö ja sen mahdollisuudet	7
2.1 Diakoniatyö Taivalkosken seurakunnassa	7
2.2 Yksinäisyys diakoniatyön haasteena.....	8
2.3 Työelämän ulkopuolella olevien tukeminen diakoniatyössä	8
3 Yhteistyötä asiakkaan hyväksi	11
3.1 Palveluohjaus	11
3.2 Asiakkaan osallisuus	14
3.3 Yhteistyön suunnittelun prosessi	16
4 Yhteistyön tavoitteet	18
4.1 Asiakkaan näkökulma	18
4.2 Työtoiminnan ohjaajan näkökulma.....	18
4.3 Diakoniatyöntekijän näkökulma	19
5 Sovitut yhteistyön muodot	20
5.1 Tilat	20
5.2 Diakoniatyön jalkautuminen Tolokun tuvalle.....	21
5.3 Esitteet ja käyntikortit	21
5.4 Hengellisyyden huomioiminen	23
5.5 Vapaaehtoistyö.....	23
6 Eettisyys	24
Pohdinta	26
LÄHTEET.....	29

JOHDANTO

Taivalkoskella vuosina 2011-2013 toimineen Virta-hankkeen aikaisen, sekä hankkeen jälkeen jatkuneen aktiivisen kehittämistyön tuloksena Taivalkoskella toimii tänä päivänä kuntouttavan työtoiminnan ja päivätoiminnan yksikkö ”Tolokun tupa”, joka tarjoaa asiakkaille matalan kynnyksen mahdollisuuksia kuntoutua työtoiminnan ja vertaistuen avulla, ohjaajan tukemana. Hankkeen aikana tein päihdetyön moniammatillisen erikoistumisopintojen päättötyönä tutkimuksen asiakkaiden kokemuksista kehitettävistä palveluista. Lopputyön nimi on ”Tämä se on sitä terapijaa”.

Tolokun tuvan toiminnan vakiinnuttua on eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittäminen tullut ajankohtaiseksi. Hengellisyys voi olla tärkeässä roolissa asiakkaan kuntoutumisprosessissa. Diakoniatyö tukee ihmisten hengellisyyttä. Yhteistyön mahdollisuuksien tarkastelulle oli selkeä tarve Taivalkoskella. Löytyykö seurakunnan ja Tolokun tuvan toiminnoista sellaisia rajapintoja, että yhteistyö on tarkoituksenmukaista? Opinnäytetyöni aihe nousi suoraan kentän tarpeesta.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on täydentää tekemääni ”Tämä se on sitä terapijaa”- lopputyötä selvittämällä diakoniatyön mahdollisuuksia kuntouttavan työtoiminnan ja työikäisten päivätoiminnan kanssa tehtävässä yhteistyössä Taivalkoskella sekä kuvata sovitut yhteistyön mallit. Yhteistyön tavoitteena ovat seurakunnan palveluiden ja hengellisyyden huomioiminen sekä sielunhoidon mahdollisuudet osana asiakkaan kokonaisvaltaista kuntoutumista. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa diakoniatyön ja Tolokun tuvan yhteistyön mahdollisuuksia ja löytää matalan kynnyksen ratkaisuja yhteistyön toteuttamiseen, jotta asiakkaiden kuntoutusta voitaisiin yhteistyöllä tukea vielä entistäkin kokonaisvaltaisemmin.

Yhteistyön mallien kirjaamisen lisäksi yksi opinnäytetyön tavoitteista on, että työntekijät tulevat tietoisiksi eri palveluista ja osaavat jatkossa ohjata asiakkaita oikeanlaisten palveluiden piiriin.

1 TOLOKUN TUPA

Työikäisten, työelämän ulkopuolella olevien ryhmämuotoisten toimintojen kehittäminen lähti Taivalkoskella liikkeelle Virta –hankkeen myötä vuonna 2011. Tarve matalan kynnyksen palveluiden kehittämiseen tuli käytännön työstä. Olemassa olevat palvelut toimivat hyvin, mutta niiden rinnalle kaivattiin uudenlaisia palveluita, joihin asiakkaan olisi helppo tulla. Myös palveluiden portaittaisuutta pidettiin tärkeänä, jotta asiakas pystyisi etenemään oman kuntoutumisen myötä tarpeenmukaisiin palveluihin.

Hankkeessa keskityttiin erityisesti pitkäaikaisten toimeentulokiasiakkaiden työ- ja toimintakyvyn selvittämiseen ja palvelukokonaisuuksien rakentamiseen. Hankkeen punaisena lankana oli palveluohjaus. Heti Virta- hankkeen alkuvaiheesta lähtien Taivalkoskella pyrittiin löytämään keinoja myös asiakkaan tavoittamiseksi.

Säännöllistä (työikäisten) työelämän ulkopuolella olevien päivätoimintaa ei ennen Virta- hanketta ollut Taivalkoskella. Kuntouttava työtoiminta toimi työllistämisyksikön alla jo ennen hanketta. Kuntouttavan työtoiminnan kehittämisessä keskityttiin prosessin vahvistamiseen, ohjaukseen ja vaikuttavuuteen. Hankkeen aikana Taivalkoskelle perustettiin uusi, matalan kynnyksen periaatteella toimiva kuntouttavan työtoiminnan ja työikäisten päivätoiminnan yksikkö, Tolokun tupa. Lisäksi perustettiin uusi työtoiminnan ohjaajan toimi.

Palveluiden kehittämisen lähtökohtana oli koko Virta-hankkeen ajan paitsi työntekijöiden asiantuntemus ja osaaminen, myös asiakkaiden kokemusasiantuntijuus ja osallisuus.

Asiakkaan mukaan ottaminen palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen on tämän päivän sosiaalityössä ajankohtainen asia. Havio ym. ovat maininneet asiakkaan näkökulman esiin tuomisen tutkimisen yhdeksi haasteeksi lähiaikojen päihdetyössä. (Havio, Inkinen & Partanen 2008, 236).

Asiakkaille yhteistyössä eri työntekijöiden kanssa järjestettäviin toimintapäiviin ja Tolokun tuvan kehittämiseen ja toimintaan osallistuneille

asiakkaille tehtiin kesällä 2012 haastattelu, jossa selvitettiin asiakkaiden kokemuksia hankkeen aikana järjestetyistä toiminnoista. ”Tämä se on sitä terapijaa”-tutkimuksessa tuotiin esille asiakkaiden ajatuksia toimintapäivistä ja päivätoiminnasta sekä niiden kehittämisestä. (Kurtti, 2014)

Taivalkoskella kuntouttavan työtoiminnan ja päivätoiminnan yksikkö Tolokun tupa toimii entisissä ammattikoulun asuntolan tiloissa. Yksikössä on yksi vakituinen työntekijä: työtoiminnan ohjaaja. Hän ohjaa myös yksikön ulkopuolella kuntouttavassa työssä olevia henkilöitä. Tällä hetkellä pajalla on lisäksi yksi määräaikainen ohjaaja.

Asiakasmäärä Tolokun tuvalla vaihtelee. Huhtikuussa 2015 kuntouttavassa työtoiminnassa tuvalla oli kirjoilla yhdeksän henkilöä ja päivätoiminnassa kahdeksan. Asiakkaat osallistuvat toimintaan oman kuntonsa ja tavoitteidensa mukaan noin 1-5 päivänä viikossa. Jokaiselle asiakkaalle tehdään yksilökohtainen suunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja muut tukitoimet

1.1 Kuntouttava työtoiminta

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu ja työttömyysturvalain mukainen työllistymistä edistävä palvelu. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on asiakkaan elämän- ja arjenhallinnan sekä työ- ja toimintakyvyn vahvistaminen. Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä ja tarjoamaan mahdollisuuksia työtoiminnan lisäksi myös muihin palveluihin. Kuntouttavaa työtoimintaa ja muita tarvittavia tukipalveluita suunniteltaessa otetaan asiakkaan tilanne huomioon kokonaisvaltaisesti. (terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a.)

1.2 Työikäisten päivätoiminta

Työikäisten päivätoiminta ei ole kuntouttavan työtoiminnan lailla lakisääteistä palvelua, mutta Taivalkoskella halutaan tarjota matalan kynnyksen toimintakykyä ylläpitävää/ parantavaa virikkeellistä toimintaa myös sellaisille työikäisille henkilöille, joilla ei esimerkiksi määräaikaisen eläkkeen vuoksi ole mahdollista olla kuntouttavassa työtoiminnassa.

1.3 Tolokun tuvan toiminta

Tolokun tuvalla on monenlaista tekemistä ja toimintaa: asiakkaat valmistavat koruja, kynttilöitä, saippuota, puutöitä, leivonnaisia ym. myyntiin. Tuvalla on myös oma kirpputori. Asiakkaat valmistavat itse päivän aikana lounaan. Tolokun tuvan toimintaan kuuluvat myös säännölliset liikuntakerrat (kuntosalivuoro jne.). Lisäksi Tolokun tuvalta tehdään virkistäytymis- ja tutustumisretkiä.

1.4 Tolokun tuvan merkitys asiakkaille

Säännöllinen päivärytmi ja mielekäs tekeminen ovat tärkeä osa työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden kuntoutumista. ”Tämä se on sitä terapijaa” –lopputyössä (2014) haastattelemani Tolokun tuvalla kuntouttavassa työtoiminnassa ja päivätoiminnassa mukana olleet henkilöt toivat esille omia kokemuksiaan toiminnan vaikutuksista omaan henkilökohtaiseen hyvinvointiin:

On ollut vaikutusta. On tullut tämmöset päivät että on jotaki mihin lähteä. Illallaki tuntuu paremmalta ku on jossaki ollu ja jotaki tehny päivällä.

Haastateltavat kertoivat, että toimintapäiviin osallistuminen ja Tolokun tuvalla käyminen ovat virkistäneet mieltä.

Mielenvireyteen ja mielenterveyteen vaikuttaa paljon se että on ollu mukana toiminnassa. Ei joutavakkaa oikeastaan märehtiä omia ongelmia kun on tekemistä ja touhua. Saa nauraa. Unohtuu omat murheet vähäksi aikaa tai ainaki jää vähemmälle niitten miettiminen.

Mieli on positiivisempi ja ilosempi. Tämä on ollu helppo paikka kun mullakin on tuo paniikkihäiriö niin täällä pystyy kohtaamaan niitä tilanteita ettei heti joudu menemään vaikkapa kaupan kassalle (töihin).

Yksi tärkeä asia kuntoutumisen kannalta on päihteidenkäytön väheneminen. Haastateltavilta kysyttiin, onko toiminnalla ollut vaikutusta päihteidenkäyttöön. Vastauksissaan he toivat esille omat huomionsa omasta päihteidenkäytöstään toimintaan mukaan tulemisen jälkeen. He kuvailivat muiden samaan porukkaan kuuluvien henkilöiden olevan osaltaan yksi vaikuttava asia:

Ei tuu aateltua juomistakaan kun on täällä. Juominen on vähentyny. Ei kehtaa kohmelossa lähteä päivätoimintaan. Kynnys on noussut siihen että ostaa kaljaa tai viinaa. Ihan tuntuu että pettää porukan ja ihtesä jos alkaa ryyppäämään.

Toiminnan myötä he kokivat muutoksia tapahtuneen myös omassa ajattelussa:

Ajattelutapaan on tullut muutos. Vaikka eihän sitä koskaa tiiä, mutta kuitenkin että sitä harkitsee ja puntaroi nykyään enemmän sitä että kannattaako ruveta juomaan.

Yksi vastaajista totesi: ”Päihteidenkäyttö jää vähemmälle.”

Kaiken kaikkiaan toimintapäivien ja säännöllisen päivätoiminnan koettiin vaikuttaneen positiivisesti omaan hyvinvointiin ja jaksamiseen.

Vastauksissa korostuivat säännöllisen, kodin ulkopuolella tapahtuvan toiminnan merkitys omaan hyvinvointiin.

Tolokun tuvan toimintaa on muutaman vuoden ajan kehitetty edelleen ja se on selkeästi löytänyt paikkansa. Asiakkaiden kokemukset viestivät tuvan tarpeellisuudesta ja hyödyistä.

2 DIAKONIATYÖ JA SEN MAHDOLLISUUDET

”Diakonia on välittämistä, rinnalla kulkemista, lähimmäisenrakkautta. Diakoniatyöntekijät ovat jokaista varten, heidän kanssaan voimme etsiä ilon ja paremman huomisen siemeniä. Toivoa on aina.” (taivalkosken seurakunta i.a. viitattu 2.4.2015)

Veikkola (2002, 119) nostaa yhdeksi diakonian erityisluonteen määreeksi kokonaisvaltaisuuden; diakonia kohtaa ihmisen henkis-sielullis-ruumiillisena kokonaisuutena ja sosiaalisissa ulottuvuuksissaan.

2.1 Diakoniatyö Taivalkosken seurakunnassa

Taivalkosken seurakunnalla on yksi diakoniatyöntekijä. Diakoniatyö on keskittynyt erityisesti ikäihmisiin. Yksinäisyys on yksi suurimmista haasteista, johon diakoniatyöllä pyritään vastaamaan. Kotikäynteihin keskitytään etenkin kesällä, jolloin säännölliset diakoniatyön ryhmätoiminnot ovat tauolla. Muita diakoniatyön muotoja Taivalkoskella ovat mm. diakonian vastaanotto toimistolla, taloudellinen avustaminen, erilaiset ryhmät ja retket sekä yhteistyö muiden työntekijöiden ja toimijoiden kanssa paikkakunnalla. Myös kehitysvammatyö on vahvassa roolissa.

Työikäisten kanssa tehtävä diakoniatyö on ollut lähinnä yksittäisten asiakkaiden hengellistä ja taloudellista tukemista. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan jokainen ihminen on yhtä arvokas ja kaikkia on autettava: ketään apua tarvitsevaa ei unohtaa tai jättää ulkopuoliseksi. (Rättyä 2012, 81). Yhden työntekijän voimin toimivat diakoniatyön resurssit ovat rajalliset, mutta tahtotila on, että mahdollisimman moni, iästä tai muista tekijöistä riippumatta, tulisi kohdatuksi ja autetuksi. Erilaiset mallit ihmisten tavoittamiseksi ja auttamiseksi ovat aina tervetulleita.

2.2 Yksinäisyys diakoniatyön haasteena

”Tämä se on sitä terapijaa”- tutkimuksen (2014) haastattelut nostivat esille vastausten lisäksi myös kysymyksiä. Kysyttäessä: ”kenelle suosittelet toimintapäiviä?”. Yksi haastateltava vastasi: ”*unohdetuille*”. Myös muissa vastauksissa nousi esiin yksinäisyys ja sosiaalisten tilanteiden kaipuu. Tämä laitto mieltämään saavuttaako viesti kaikkia niitä jotka tämänkaltaista (toimintapäivät, kuntouttava työtoiminta, päivätoiminta) palveluista voisivat hyötyä? Mitkä ovat ne keinot, joilla yksinäisyyteen voitaisiin vaikuttaa? Mitkä tahot voivat olla mukana kun lähdetään tarkastelemaan aikuisten henkilöiden yksinäisyyttä tai eristäytyneisyyttä Taivalkoskella? Haastateltavat kuvasivat että ensimmäiseen toimintapäivään oli vaikea tulla, miten saadaan ihmisiä rohkaistua tulemaan mukaan peloista huolimatta?

Veikkola (2002, 108) kuvaa diakonien huolenpidon kohteina olleen diakonian alkuajoilta lähtien yhteiskunnan syrjäytyneet, kuten köyhät, sairaat, vammaiset, nälkäiset, janoiset, asunnottomat, orvot ja vangitut. Taivalkosken seurakunnan diakoniatyössä yksinäisyyteen ja syrjäytymiseen pyritään vaikuttamaan tekemällä kotikäyntejä ja etsimällä keinoja yksinäisten ihmisten löytämiseksi, kohtaamiseksi ja auttamiseksi. Tätä työtä on tehty lähinnä ikäihmisten parissa, mutta tavoitteet ovat samat iästä riippumatta.

2.3 Työelämän ulkopuolella olevien tukeminen diakoniatyössä

Tolokun tuvan asiakkaat ovat eri syistä avointen työmarkkinoiden ulkopuolella. Elämäntarinoita on yhtä monta kuin asiakastakin. Syrjäytymisvaara monenlaisista työ- ja toimintakykyä heikentävistä asioista kärsivillä asiakkailla on suuri.

Hakala (2002, 235) viittaa Paavo Kettusen (2001) kirjaan ”Leipää vai läsnäoloa” kuvauksessaan henkisen tuen antamisesta diakoniatyössä. Kuvauksen mukaan diakoniatyöntekijät sisällyttävät henkisen tuen antamiseen ihmisen kuuntelemisen, hänestä välittämisen, rinnalla tukemisen

ja toivon ja Jumalan rakkauden välittämisen. Diakoniatyön henkisessä tukemisessa tapa auttaa ovat ensisijaisesti kuuntelu ja keskustelu. Diakoniatyössä asiakas tulee kohdatuksi omana itsenään.

Taivalkosken seurakunnan diakoniatyön nettisivuille kirjattu lause ”Toivoa on aina” rohkaisee tulemaan diakoniatyön ja kirkon pariin etsimään vastauksia ja toivoa paremmasta huomisesta. Diakoniatyöntekijä voi työssään kohdata sellaisia työikäisiä henkilöitä, jotka kuuluisivat kuntouttavan työtoiminnan tai päivätoiminnan piiriin ja hyötyisivät siitä, mutta eivät syystä tai toisesta ole muiden palveluiden kautta ohjautuneet palveluiden piiriin. Diakonityöntekijällä on mahdollista yhdessä yhteistyöverkoston ja asiakkaan kanssa selvittää mahdollisuuksia päästä mukaan Tolokun tuvan toimintaan.

Tämä se on sitä terapijaa –tutkimuksen haastatteluissa nousi selkeästi esille yhteisöllisyyden ja yhteisöön kuulumisen merkitys toimintaan osallistuneille. Tolokun tupa ja siellä työskentelevä yhteisö koetaan turvalliseksi ja tärkeäksi myös oman kuntoutumisen kannalta. (Kurtti 2014). Diakoniatyö ja kirkon muu toiminta voi olla myös tukena Tolokun tuvan jakson ohella tai sen jälkeen jälkeen. Kirkko on avoinna kaikille, eikä tuomitse ketään. Uskon kautta jokainen kuuluu yhteisöön. Thitz (2006) toteaa yhteisöllisyyden olevan Kirkossa läsnä niin työntekijän ja seurakuntalaisen välisessä kohtaamisessa kuin ryhmäkohtaamisissakin (Diakonian tutkimus 2/2006 s. 95).

Taloudellinen avustaminen on yksi Diakoniatyön auttamisen muodoista. Taloudellinen tuki on tarkoitettu sellaisiin tilanteisiin, joissa rahantarve on akuutti ja todellinen. Seurakunta voi tällöin antaa asiakkaalle esimerkiksi osto-osoituksen kauppaan välttämättömiä ruokatarvikkeita varten. Diakoniatyö jakaa aika-ajoin myös EU:n ruokapaketteja vähävaraisille kuntalaisille.

Yksi diakoniatyön tehtävistä on vaikuttamistyö. Riitta Helosvuoren (2012, 169) mukaan diakoniatyössä tehdään vahvaa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä tuomalla kentän asioita eri tasoilla toimivien päättäjien

tietoisuuteen. Päättäjien lisäksi diakoniatyöntekijän on tärkeä tuoda tietoa myös omille esimiehilleen. Tietoa tulee hyödyntää paikallisia diakoniatyön suunnitelmia tehtäessä ja tulevia työn painopisteitä pohdittaessa.

Diakoniatyön muodot ovat monet ja ne vastaavat myös Tolokun tuvan asiakkaiden tarpeisiin silloin kun he tarvitsevat hengellistä tukea, sielunhoitoa – tai ylipäätään kuuntelijaa. Diakoniatyöntekijä toimii myös asiakkaiden esille tuomien epäkohtien esille tuojana omassa seurakunnassaan ja kunnassaan.

3 YHTEISTYÖTÄ ASIAKKAAN HYVÄKSI

Seurakunnan ja kunnan välillä on Taivalkoskella nykyiselläänkin paljon yhteistyötä. Seurakunta tekee säännöllisesti yhteistyötä mm. vanhus- ja kehitysvammapalveluiden kanssa. Kuntouttavan työtoiminnan ja päivätoiminnan yksikkö on ollut olemassa vasta vähän aikaa, joten perinteitä yhteistyölle ei vielä ole muodostunut.

Verkostotyö on aina ollut osa diakoniatyötä. Taivalkosken seurakunnan diakonityöntekijän mukaan yhteistyö on viime aikoina tiivistynyt entisestään. Yhteistyö ei ole uusi asia, kuten tulee ilmi diakoniatyöhön liittyvässä kirjallisuudessa; Jääskeläinen (2002, 192) kuvaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja diakoniatyön välisen yhteistyön olleen perinteisesti kiinteää. Malkavaara (2007, 119-120) puolestaan kirjoittaa tulevaisuuden diakoniatyöhön liittyvässä kirjoituksessaan, että diakoniatyöntekijöille tehdyn kyselyn mukaan yhteistyö sosiaalitoimen kanssa on yksi niistä asioista, jotka ovat voimakkaasti lisääntyneet nykyajan diakoniatyössä. On kuitenkin hyvä muistaa, että diakoniatyö ja kunnan sosiaalityö ovat kaksi eri asiaa. Parhaimmillaan ne täydentävät toisiaan asiakkaan tukena.

3.1 Palveluohjaus

Moniammatillista ja –toimijaista yhteistyötä ei tehdä yhteistyön tekemisen vuoksi. Opinnäytetyössäni lähtökohtana ovat sekä asiakkaista että toimijoista lähtenyt halu selvittää yhteistyön mahdollisuuksia. Tavoitteena on toimiva palveluohjaus ja tarkoituksenmukainen yhteistyö.

Suominen ja Tuominen (2007, 13) tiivistävät palveluohjauksen seuraavanlaiseen kuvaukseen:

Palveluohjaus perustuu asiakkaan todelliseen kohtaamiseen ja hänen mahdollisimman itsenäisen elämänsä tukemiseen.

Asiakas itse on palveluohjauksessa oman elämänsä asiantuntija ja aktiivinen toimija. Työntekijän tehtävänä on toimia asiakkaalle oppaana palveluiden viidakossa ja yhdessä tarvittavien asiantuntijoiden kanssa räätälöidä asiakkaalle juuri hänen tarpeisiin sopiva palvelukokonaisuus. Lisäksi on tärkeää sopia jatkosta ja suunnitelman päivittämisestä tarpeiden muuttumisen mukaan.

Kuntouttavan työtoiminnan ja työikäisten päivätoiminnan asiakkaiden ongelmat ovat voivat olla hyvin moninaisia. Näin ollen asiakas tarvitsee kuntoutumisena tueksi monen eri toimijan asiantuntijuutta ja tukea. Arnkilin ja Seikkulan (2009, 13) mukaan monitahoisia pulmia omaavat henkilöt joutuvat asioimaan usealla taholla yhtä aikaa tai peräkkäin. Heidän kuvauksessaan moniammatillinen työ on onnistunutta ja toimivaa silloin, kun kokonaisuus muodostuu toisiaan täydentävistä osista ja ammattilaiset tietävät keneen ottaa yhteyttä kun täydentävää asiantuntemusta tarvitaan.

Hakala (2002, 262) toteaa, että yksi diakoniatyön auttamisen perusedellytyksiä on että diakoniatyöntekijällä on riittävästi tietoa ja toimiva yhteistyö yhteiskunnan ja kolmannen sektorin auttaviin tahoihin. Hän korostaa verkostojen merkitystä asiakkaan kokonaisvaltaisessa tukemisessa: *”Verkostojen avulla asiakas osataan tarvittaessa ohjata muun avun piiriin, niin että hän ja hänen perheensä saa tarvitsemansa tuen”*. Oikeanlaisten palveluiden piiriin ohjaaminen ei tarkoita että asiakas ”siirretään” työntekijältä toiselle. Verkostotyö on yhdessä tekemistä ja ohjaaminen rinnalla kulkemista.

Pahimmillaan asiakas voi moniammatillisen verkoston keskellä kokea, ettei tule kuulluksi itseään koskevissa asioissa. Samanaikaiset toimet voivat vetää asiakasta eri suuntiin. (Seikkula & Arnkil 2009, 13-14). Taivalkoskella seurakunnan ja Tolokun tuvan yhteistyön suunnittelussa lähtökohtana olivat nimenomaan asiakkaiden tarpeet ja niiden huomioiminen yksilöllisesti. Diakoniatyöntekijä voi olla tärkeä osa asiakkaan verkostoa ja merkittävässä roolissa kuntoutumisen tukemisessa. Toisaalta diakoniatyöntekijä voi työssään kohdata ihmisen, joka voisi hyötyä kuntouttavasta työtoiminnasta

tai päivätoiminnasta. Asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen ja palveluohjaus ovat tärkeitä asioita, kohtasipa asiakkaan kuka tahansa toimija. Tämän vuoksi palvelujärjestelmän tunteminen on tärkeää.

Hakalan (2002, 234) mukaan suuri osa diakoniatyön asiakaskunnasta tarvitsee tukea monella elämäntilanteella. Hän korostaa verkoston merkitystä diakoniatyössä: ihmistä ei kohdata vain yksilönä, vaan perheensä ja erilaisten viiteryhmiä jäsenenä. Hakalan mukaan diakoniatyön tavoitteena on palvella ihmistä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Ihminen on kokonaisuus, eikä hänen ongelmiaan voida jakaa eri osioihin ja hoitaa toisistaan irrallaan, huomioimatta muita.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujat ovat eri seurakunnissa erilaisin toimin myös diakoniatyön toiminnan piirissä. Kiimingin seurakunnassa on kirkkohallituksen myöntämän rahoituksen tuella toiminut syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävä kehittämisprojekti, jossa haettiin mielenterveys- ja päihdeongelmaisille henkilöille vaihtoehtoja arjen rutiineihin. Projektin asiakkaan olivat avokuntoutuksessa olevia henkilöitä. Projektissa haluttiin perustaa Kiiminkiin matalan kynnyksen ”olohuone”, jonne kuntoutujat voisivat tulla tapaamaan muita samassa tilanteessa olevia henkilöitä. Kohderyhmään kuuluvia asiakkaita kartoitettiin yhdessä mielenterveystoimiston työntekijöiden kanssa. Myös toteutuksessa tehtiin tiivistä yhteistyötä paikkakunnan muiden toimijoiden kanssa. (Seija Lomma 2014, 221-223). Taivalkoskella tällainen ”olohuone” on jo olemassa. Tolokun tupa on nimenomaan matalan kynnyksen paikka ja toimintaidealtaan Kiiminkiin suunnitellun ”olohuoneen” kaltainen, vaikka painottuukin vahvasti tekemiseen ja työtoimintaan. Tilana Tolokun tupa on kuitenkin monille tuttu ja sen vuoksi mahdollisesti myös matalan kynnyksen paikka erilaisille ryhmille ja muulle toiminnalle.

3.2 Asiakkaan osallisuus

Asiakkaan osallisuus on tärkeä osa kaikkea kehittämistyötä Taivalkoskella. Myös tässä yhteistyönkehittämiprosessissa huomioitiin asiakkaan osallisuus.

Osallisuus on tunnistettu tärkeäksi osaksi palveluita ja niiden kehittämistä yhteiskunnassa eri sektoreilla.

Minna Laitila (2010) tuo väitöstutkimuksessaan esille, että osallisuus voi mielenenterveys- ja päihdetyön asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta toteutua monella tavalla. On havaittavissa ainakin kolmenlaista tapaa, joilla osallisuus voi tulla esille: 1) osallisuutena omaan hoitoon ja kuntoutukseen, 2) osallisuutena palveluiden kehittämiseen sekä 3) osallisuutena palveluiden toteuttamisen. (Laitila 2010, 139)

Helena Tuorila (2009, 102-103) on terveystalvveluita ja voimaantumista koskevassa artikkelissaan todennut, että terveystalvvelujen tarjonta on perustunut aikaisemmin pitkälti terveystalvvelujärjestelmän tarpeisiin. Hänen mukaansa yhteiskunnallinen kehitys on tuonut mukanaan mallin, jossa potilaiden rooli on muuttunut aktiivisemmaksi eikä potilaan rooli enää ole pelkästään passiivisesti ottaa vastaan järjestelmän näkökulmasta rakentuneita palveluita. Tuorila puhuu tässä yhteydessä potilaiden voimaantumisesta, jonka myötä he kokevat että päätösvalta sekä sairauteen liittyvissä asioissa että yleisemmin omaan elämään liittyen on heillä itsellään.

Yhdessä tekeminen ja asiakkaan osallisuuden merkityksen korostaminen nousee esiin myös kirkon strategioissa. Kirkkohallituksen täysistunto on kokouksessaan 20.04.2010 hyväksynyt diakonian ja yhteiskuntatyön linjauksen 2015, jonka kolmas strateginen suuntaviiva kuvaa osallisuuden merkitystä:

”Vahvistamme yhdessä tekemistä

Toimimme yhdessä kirkon jäsenten ja muiden ihmisten kanssa ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja ympäristövastuun puolesta. Vahvistamme seurakunnassa ja lähiyhteisöissä verkostoja, joissa toteutuvat osallisuus,

lähimmäisenrakkaus ja luottamus. Opimme elämään yhdessä ja arvostamme toistemme erilaisuutta.

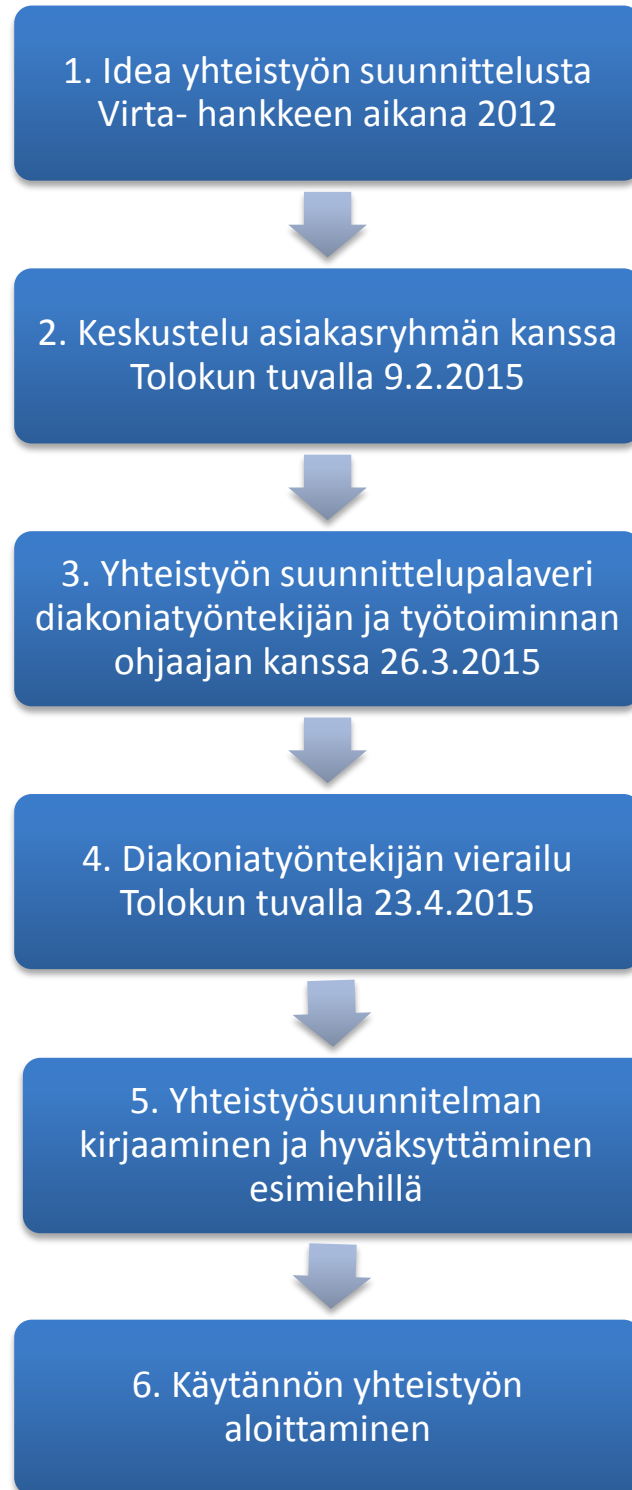
- *Vahvistamme seurakunnan vapaaehtoistoimintaa kaikenikäisten keskuudessa.*
- *Tuemme omaehtoisia toiminta- ja vertaisryhmiä.*
- *Edistämme ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon.”*

(Meidän kirkko – Välittävä yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015.)

Tarve kokonaisvaltaisille palvelukokonaisuuksille on tunnustettu eri tahoilla. Asiakas on aina paitsi verkostotyön keskiössä (toimenpiteiden kohteena), myös aktiivisena osallistujana oman palvelukokonaisuutensa suunnittelussa ja toteuttamisessa. Yhteistyö eri toimijoiden kesken selkeyttää palvelukokonaisuuksia ja vähentää vaikutelmaa palveluiden pirstaleisuudesta.

3.3 YHTEISTYÖN SUUNNITTELUN PROSESSI

Yhteistyön suunnittelun prosessi toteutettiin keväällä 2015.

Virta-hankkeen aikana seurakunnan ja Tolokun tuvan välistä yhteistyötä suunniteltiin jo alustavasti (Kohta 1). Hankkeen aikana syntynyttä ideaa ei kuitenkaan vielä siinä vaiheessa viety käytäntöön asti koska perustoimintojen kehittäminen oli kesken. Aiheen tarkastelu tuli uudelleen esille kun pohdin aihetta omalle opinnäytetyölleni.

Alkuvuodesta 2015 jalkauduin opinnäytetyön idean tiimoilta Tolokun tuvalle keskustelemaan asiakkaiden kanssa ja kysymään heidän mielipiteitään ja ideoitaan mahdollisesta yhteistyöstä (Kohta 2).

Vierailun jälkeen sovimme diakoniatyöntekijän ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan kanssa palaveriajan yhteistyön suunnittelua varten (kohta 3). Palaveri toteutui maaliskuun lopussa 2015. Palaverissa keskustelimme asiakkaiden ajatuksista sekä työntekijöiden omista ajatuksista yhteistyön suhteen. Tapaamisessa asetettiin myös reunaehdot yhteistyölle (resurssit jne.)

Palaverin jälkeen diakoniatyöntekijä jalkautui Tolokun tuvalle tutustumaan asiakkaisiin ja tuvan toimintaan paikan päällä. Keskustelua käytiin esimerkiksi siitä, millaisissa tilanteissa ihminen tarvitsee apua ja millaista apua itse kukin tarvitsee tai haluaa. Keskustelimme myös palvelujärjestelmästä ja diakoniatyön roolista osana palveluita. (Kohta 4).

Kirjasin koko prosessin aikana esille tulleet ideat ja lähetin ne esimiehille luettavaksi ja korjattavaksi/ hyväksyttäväksi. Korjattavaa ei ilmennyt, joten varsinaiset yhteistyön muodot oli nyt sovittu ja hyväksytty esimiestasolla (Kohta 5).

Käytännön yhteistyö aloitettiin heti. Opinnäytetyössä kirjattuja yhteistyön muotoja alettiin toteuttaa välittömästi. Lisäksi sovittiin että niitä tulee päivittää ja täydentää sitä mukaan kun kokemusta yhteistyöstä ja sen toimivuudesta saadaan. (Kohta 6)

4 YHTEISTYÖN TAVOITTEET

Yhteistyöllä ei lähdetty tavoittelemaan mitään mittavia uusia palveluita, vaan tavoitteena oli löytää ne asiakkaan näkökulmasta tarkoituksenmukaiset yhteistyön muodot jotka ovat toteutettavissa nykyisillä resursseilla. Suunnittelussa tavoitteita ja toiveita tarkasteltiin useasta eri näkökulmasta.

4.1 Asiakkaan näkökulma

Palveluohjaus ja palveluiden oikea-aikaisuus. Asiakkaan näkökulmasta tavoitteena on saada oikeanlaista apua ja tukea oikea-aikaisesti. Palveluverkoston on työntekijästä riippumatta osattava ohjata asiakasta oikeanlaisten palveluiden ja tuen piiriin. Asiakkaan näkökulmasta olennaista on se että häntä ei ”pallotella luukulta toiselle”, vaan ohjaaminen tapahtuu hallitusti ja saattaen. Madaltaa kynnystä seurakunnan toiminnan ja tuen piiriin. Laajempi palveluiden kirjo tukee asiakkaan mahdollisuutta yhdessä työntekijäverkoston kanssa rakentaa juuri itselle sopiva kokonaisuus. Asiakkaan osallisuus sekä oman suunnitelman tekemisessä että palveluiden kehittämisessä tulee olla itsestäänselvyys.

4.2 Työtoiminnan ohjaajan näkökulma

Työtoiminnan ohjaajan näkökulmasta tavoitteena oli tutustua diakoniatyön mahdollisuuksiin ja madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä diakoniatyöntekijään. Kokonaisuuden (myös hengellisyyden) huomioiminen kuntoutumisessa on tärkeää. Tolokun tuvalla järjestetään myös erilaisia ulkoilu- ja toimintapäiviä. Tällaisissa tapahtumissa on usein mukana myös joku yhteistyötaho. Toimintapäivien rento tunnelma antaa yhteistyötahoille mahdollisuuden kohdata ihmisiä rennossa ilmapiirissä. Työtoiminnan

ohjaajalle yhteistyö eri toimijoiden kanssa antaa uusia ideoita toiminnan sisällölle.

4.3 Diakoniatyöntekijän näkökulma

Myös diakoniatyöntekijän on hyvä tuntea ko. kohderyhmän kuntoutusmahdollisuudet omassa kunnassa. Diakoniatyöntekijä tapaa työssään yksinäisiä ihmisiä. Kaikki diakoniatyön tavoittamat henkilöt eivät välttämättä tarpeesta huolimatta ole palveluiden piirissä. Diakoniatyöntekijä voi yhdessä asiakkaan kanssa keskustella erilaisista mahdollisuuksista ja tutustumassa palveluihin. Diakoniatyöntekijän tavoitteena on lisätä sekä työntekijöiden että asiakkaiden tietoa diakoniatyöstä ja sen monista eri muodoista sekä kirkon toiminnasta yleensä. Tavoitteena on tietoa lisäämällä myös madaltaa asiakkaiden kynnystä hakeutua diakoniatyön ja kirkon piiriin.

Olennaisin asia tavoitteissa on yhä kokonaisvaltaisemmat palvelut joilla asiakkaan kuntoutumista voi tukea. Kaiken toiminnan keskiössä on aina asiakas ja hänen henkilökohtaiset tarpeensa/ toiveensa. Tavoitteena ei ole tuoda diakoniatyötä osaksi jokaisen Tolokun tuvan asiakkaan kuntoutumista, vaan tarjota mahdollisuus sitä haluavalle/ tarvitsevalle.

5 SOVITUT YHTEISTYÖN MUODOT

Taivalkoskella on yksi diakoniatyöntekijä, joka on hyvin työllistetty jo nykyisillä työtehtävillään. Näin ollen resursseja esimerkiksi erillisten uusien ryhmien perustamiseen ei tällä hetkellä ole. Samoin työtoiminnan ohjaajan resurssit ovat rajalliset. Kirjatut yhteistyön muodot eivät ole isoja resursseja vaativia uudenlaisia palveluita, vaan tarkoituksenmukaista yhteistyötä olemassa olevilla resursseilla.

5.1 Tilat

Yhteistyön suunnittelussa nousi esille Virta-hankkeen aikana järjestetty ensimmäinen toimintapäivä seurakunnan leirikeskuksessa Jokijärvellä. Leirikeskus oli puitteiltaan erinomainen toimintapäivien järjestämiseen. Leirikeskus sijaitsee jokijärven rannalla, joten siellä on mahdollista esimerkiksi kalastaa, veneillä tai uida. Yhteistyötä suunniteltaessa työtoiminnan ohjaaja kertoi, että Tolokun tupalaiset ovat muiden toimijoiden kanssa yhdessä suunnitelleet pilkkikilpailujen järjestämistä lähiaikoina.

- Pilkkikilpailut/ toimintapäivä on mahdollista järjestää seurakunnan leirikeskuksessa sikäli kun leirikeskuksessa on vapaita päiviä vielä samalle keväälle. Seurakunnan leirikeskusta voi tiedustella myös muina aikoina toimintapäivien tyyppisiä tilaisuuksia varten.

Tiloista keskusteltiin myös seurakunnan/ diakoniatyöntekijän järjestämien tilaisuuksien kohdalla. Tolokun tuvan tilat ovat muodostuneet asiakkaille tutuiksi. Tupa on tuttu ja turvallinen paikka. Asiakkaat ovat itse olleet mukana tilojen järjestämisessä alusta lähtien. Tuttuun paikkaan on helppo tulla. Tolokun tuvalla pidetään jo nyt erilaisia asiakkaiden kuntoutumista edistäviä ryhmiä.

- Tolokun tuvan tilat ovat käytössä myös diakoniatyöntekijän Tolokun tuvan asiakkaille järjestämissä tilaisuuksissa.

Sekä seurakunnan leirikeskuksessa että Tolokun tuvalla on paljon säännöllistä toimintaa. Tilojen käytöstä sovitaan aina erikseen hyvissä ajoin etukäteen päällekkäisyyksien välttämiseksi.

5.2 Diakoniatyöntekijän jalkautuminen Tolokun tuvalle

Tänä päivänä korostetaan matalan kynnyksen palveluita. Palveluiden ja työntekijöiden on oltava helposti löydettävissä ja lähestyttävissä. Tämä se on sitä terapijaa- tutkimuksessa lähestyttävyys ja tuttuuden luoma turvallisuus nousivat esille merkittävinä asioina palveluihin ohjautumisessa. Osa haastateltavista kertoi että toimintapäivillä ja yhteisellä tekemisellä ei heidän kohdallaan ollut suurta merkitystä siihen että he tulivat mukaan säännölliseen toimintaan tai muiden palveluiden piiriin. Osa haastateltavista kuitenkin koki että ilman yhteisiä toimintapäiviä he eivät ehkä ollenkaan olisi ohjautuneet muiden palveluiden piiriin. Merkittäväksi koettiin myös työntekijän/ ohjaajan persoona ja ennen kaikkea se että ohjaaja on rento ja helposti lähestyttävä. Haastateltavat kokivat että on helpompi tulla mukaan säännöllisempäänkin toimintaan kun ihmiset ovat ennestään tuttuja.

Diakoniatyöntekijällä ei ole resurssien puitteissa mahdollista tällä hetkellä perustaa uutta, säännöllisesti kokoontuvaa ryhmää vastuulleen. Vierailut tuvalla ja toimintapäivissä antavat diakoniatyöntekijälle mahdollisuuden kohdata ihmisiä ja Tolokun tuvan asiakkaille tutustua diakoniatyöntekijään.

- Sovittiin että diakoniatyö jalkautuu Tolokun tuvalle silloin tällöin. Diakoniatyöntekijän vierailun aiheita tiedustellaan asiakkailta. Asiakkaiden toivomuksien ja tuvan muun toiminnan mukaan mietitään esimerkiksi kuinka usein diakoniatyöntekijä vierailee tuvalla.

Diakoniatyöntekijä on mahdollisuuksien mukaan mukana myös toimintapäivissä.

Ensimmäisellä käynnillä sekä tarvittaessa uusien asiakkaiden tullessa mukaan toimintaan diakoniatyöntekijä kertoo Tolokun tuvan asiakkaille Taivalkosken seurakunnan toiminnasta. Kun asiakkailta etukäteen kysyttiin, toivoivat he tietoa esimerkiksi vapaaehtoistyöstä. Diakoniatyöntekijällä on hyvä kertoa myös taloudellisen avustamisen reunaehdoista ja tarkoituksesta seurakunnassa.

Vierailujen tavoitteena on lisäksi kuulla asiakkaiden omia kokemuksia – niin huonoja kuin hyviäkin. Diakoniatyöntekijä tuo asiakkaiden ääntä esille omassa seurakunnassaan sekä verkostoissa. Tarvittaessa mahdollisia epäkohtia tuodaan esille myös päättäjille. Asiakkaiden esille tuomia asioita hyödynnetään mm. diakoniatyön kehittämisessä.

5.3 Esitteet ja käyntikortit

Vaikka tänä päivänä internetistä löytyy paljon tietoa, tulee sitä olla tarjolla myös paperiversiona. Kaikilla ei tänäkään päivänä ole taitoja löytää tietoa internetistä. Kaikilla ei myöskään ole käytössä omaa tietokonetta/internetyhteyttä. Käyntikortti tai esite on helppo ottaa mukaan ja siihen voi rauhassa tutustua kotona.

- Tolokun tuvan esite diakoniatoimistoon asiakkaille jaettavaksi.
- Diakoniatyöntekijän käyntikortteja Tolokun tuvalle asiakkaille jaettavaksi. Tolokun tuvalla käyntikortit tavoittavat asiakkaiden lisäksi myös muita kuntalaisia: tuvalla toimivalle kirpputorille, myyjäisiin jne. voi tulla kuka tahansa kuntalainen.

5.4 Hengellisyiden ja uskonnon huomioiminen

- Kuntouttavan työtoiminnan ja päivätoiminnan suunnitelman tekemisen yhteydessä kysytään myös hengellisyiden ja uskonnon merkityksestä asiakkaan elämässä. Näin asia voidaan ottaa huomioon asiakkaan suunnitelmassa ja hänelle voidaan kertoa diakoniatyön mahdollisuuksista.

5.5 Vapaaehtoistyö

Tolokun tuvan asiakkaista osa on kiinnostunut vapaaehtoistyöstä.

- Diakoniatyöntekijä kertoo vierailujensa aikana myös vapaaehtoistyön mahdollisuuksista seurakunnassa.

Jokainen vapaaehtoistyöntekijä itse arvioi oman jaksamisensa mukaan kuinka paljon ja millaista vapaaehtoistyötä tahtoo tehdä. Vapaaehtoistyö ei saa olla liian sitovaa, ettei se heikennä omaa jaksamista. Parhaimmillaan vapaaehtoistyöstä nauttii sekä tekijä että vastaanottaja.

Myös seurakunnalla on monenlaista vapaaehtoistyötä ja innokkaita vapaaehtoistyön tekijöitä. Esimerkiksi seurakunnan vapaaehtoistoiminnassa mukana oleva taitava käsityön osaaja voi niin sovittaessa tulla Tolokun tuvalle opastamaan asiakkaita käsitöiden tms. tekemiseen.

- vapaaehtoistyön mahdollisuuksista Tolokun tuvalla voi kysyä työtoiminnan ohjaajalta

Prosessi ja kirjatut toimenpiteet palvelevat tavoitteiden mukaisesti sekä asiakkaita että työntekijöitä. Yhteistyön toteutumista seurataan vuosittain ja muutetaan tai kehitetään tarpeen mukaan.

6 EETTISYYS

Haasteena haastattelututkimuksissa pienellä paikkakunnalla on pitää huolta siitä, ettei asiakkaan henkilöllisyys tule esille. Tämän opinnäytetyön pohjana käyttämässäni Tämä se on sitä terapijaa- tutkimuksessa kiinnitin erityistä huomiota kysymysten asetteluun, jotta niistä ei voisi päätellä kuka vastaaja on. Lisäksi haastatteluun osallistuneet henkilöt saivat valmiin tutkimuksen luettavakseen ja hyväksyttäväkseen ennen julkaisua. Pieni paikkakunta ja pienet asiakasmäärät vaikuttivat myös tutkimuksen luotettavuuteen/ yleistettävyyteen: Haastatteluihin osallistui vain neljä henkilöä. Toisaalta jokaisen asiakkaan kokemukset ja ajatukset ovat tärkeitä palveluiden kehittämisen kannalta.

Tämä se on sitä terapijaa -lopputyössäni haastattelut tapahtuivat yhteensattumien vuoksi kahdesta "ryhmähaastattelusta", joissa molemmissa paikalla oli kaksi ihmistä. Alasuutari (1999, 151-153) kuvaa ryhmähaastattelusta saadun aineiston poikkeavan yksilöhaastattelusta siinä, että haastateltujen henkilöiden välinen keskustelu voi tuottaa tutkimukseen sellaista materiaalia, jota ei yksilöhaastatteluissa välttämättä tulisi esille. Ryhmähaastattelun vaarana on, että yksilökohtaiset, subjektiiviset kokemukset eivät tule esille. Tämä oli havaittavissa tekemissäni haastatteluissa. Haastateltavat pohtivat kysymyksiä myös keskenään, mutta vastasivat kuitenkin yksilöinä, omien kokemustensa pohjalta. Olennainen osa haastatteluja oli kuitenkin haastateltavien välinen vuorovaikutus ja kokemusten peilaaminen. Pohdittavaksi kuitenkin jää, olisivatko vastaukset olleet erilaisia, mikäli haastattelut olisi toteutettu yksilöhaastatteluina.

Myös tässä opinnäytetyössä tärkeää oli asiakkaiden osallisuuden mahdollistaminen. Yhteistyön kehittämisen lähtökohtana oli vastata yhä kokonaisvaltaisemmin asiakkaiden tarpeisiin. Osallisuus mahdollistettiin Tolokun tuvalla järjestetyssä tilaisuudessa, jossa diakoniatyöntekijä kertoi Taivalkosken seurakunnan diakoniatyöstä ja asiakkaat saivat yhdessä työntekijöiden kanssa ideoida tulevaa yhteistyötä. Näin asiakkaille annettiin

mahdollisuus jo suunnitteluvaiheessa vaikuttaa tulevaan yhteistyöhön. Pohdittavaksi jää, uskalsivatko kaikki asiakkaat tuoda omia ideoitaan esille yhteisessä keskustelussa. Asiakkaiden osallisuutta olisi voinut vahvistaa esimerkiksi kyselylomakkeella. Tämä olisi antanut kaikille tasapuolisesti mahdollisuuden tuoda omat ajatukset esille. Osallisuutta ja kokemusasiantuntijuutta korostetaan Tolokun tuvan toiminnassa ja se on luonnollinen osa toimintaa. Näin ollen asiakkailla on myös jatkossa mahdollisuus antaa palautetta nyt sovituista yhteistyön muodoista käytännössä ja sitä kautta vaikuttaa.

Yhteistyön suunnittelussa otettiin huomioon sekä seurakunnan että kuntouttavan työtoiminnan resurssit ja ne asettivat yhteistyölle omat reunaehdot. Yhteistyön suunnittelussa tärkeää on, että se ei muodostu taakaksi kenellekään osapuolelle, vaan palvelee sekä työntekijöitä että asiakkaita. Lain mukaan vastuu kuntouttavasta työtoiminnasta on kunnalla. Yhteistyön suunnittelun prosessin lähtökohtana oli asiakkaan etu ja kuntoutuminen. Asiakaslähtöisyys huokui kaikissa prosessin aikana käydyissä keskusteluissa. Molemmat työntekijät halusivat omasta roolistaan käsin tehdä yhteistyötä asiakkaan parhaaksi. Työntekijöiden roolit pysyivät selkeinä koko prosessin ajan.

POHDINTA

Opinnäytetyön aihe tuli esille käytännön työstä. Konkreettista asiaa oli mielekästä lähteä työstämään aikaisemmin tehdyn opinnäytetyön pohjalta. Taivalkoskella perinteet sosiaali- ja terveystalvelujen ja seurakunnan välisestä yhteistyöstä ovat pitkät ja vahvat. Näillä eväillä oli hyvä lähteä miettimään uudenlaisia yhteistyön muotoja kuntouttavan työtoiminnan ja seurakunnan välille.

Yhteistyön suunnittelun prosessiin osallistuivat diakoniatyöntekijä, työtoiminnan ohjaaja ja asiakkaat. Käytännön tasolla asiakastyötä tekevät työntekijät olivat parhaita asiantuntijoita yhteistyön suunnittelussa.

Asiakkaiden ääni toimi pohjana suunnittelulle. Heidän toivomuksen oli kuulla seurakunnan toiminnasta ja yhteistyön mahdollisuuksista. Diakoniatyöntekijän vierailu tuvalla avasi asiakkaille seurakunnan toimintaa ja erityisesti diakoniatyötä. Asiakkaat pääsevät myös jatkossa vaikuttamaan yhteistyön suunnitteluun.

Kokoontumiskertoja yhteistyön suunnittelulle työntekijöiden kesken oli vain yksi. Palaveriin osallistui diakoniatyöntekijä ja työtoiminnan ohjaaja. He kumpikin ovat ainoita paikkakunnalla näissä työtehtävissä toimivia, joten laajempi työntekijöiden välinen palaveri tämän aiheen tiimoilta ei käytännössä olisi ollut mahdollinen. Mahdollista olisi toki ollut laajentaa yhteistyön suunnittelua myös muihin palveluihin. Pidin kuitenkin kiinni työn alkuperäisestä asettelusta, joka oli Tolokun tuvan ja seurakunnan välisen yhteistyön suunnittelu. Yhteistyön suunnittelun prosessiin olisi voinut ottaa tiiviimmin mukaan myös diakoniatyön ja työtoiminnan ohjaajan esimiehet. Esimiesten mukanaolo suunnittelutyössä olisi yksinkertaistanut prosessia. Olennaisinta yhteistyön muotojen suunnittelussa ovat kuitenkin käytännön työtä tekevät työntekijät.

Työntekijätapaamisessa keskustelu oli avointa ja reunaehdoista päästiin nopeasti yhteisymmärrykseen. Myös yhteistyön muodoista ja käynnistämisestä saatiin sovittua. Samalla todettiin että käytäntö tulee

näyttämään yhteistyön mallien toimivuuden. Malleja muutetaan tarvittaessa. Yhteistyön suunnittelu oli ennakoluulotonta.

Diakoniatyöntekijän vierailu Tolokun tuvalla oli myös avoin ja rento tilaisuus, vaikka tunnelma olikin aluksi hieman jännittynyt. Diakoniatyöntekijä kertoi seurakunnan toiminnasta ja diakoniatyöstä. Aiheet herättivät keskustelua. Erityisesti yksinäisyys ja toisista välittäminen olivat kaikkia puhututtavia aiheita. Diakoniatyöntekijä on hyvin maanläheinen ja helposti lähestyttävä. Hän puhui asioista niiden oikeilla nimillä. Varsinaisia ideoita yhteistyölle ei asiakkaiden puolelta vierailun aikana syntynyt. Yhtenä konkreettisena esimerkkinä yhteistyöstä Tolokun tuvan ilmoitustaululla oli jo vierailun aikana merkitty päivämäärä seurakunnan leirikeskuksessa toteutettavalle toimintapäivälle. Myös diakoniatyöntekijä lupasi olla mukana.

Sovitut yhteistyön muodot ovat hyvin selkeitä ja yksinkertaisia, eivätkä ne vaadi toteutuakseen isoja panoksia rahallisesti tai henkilöstöressurssien näkökulmasta. Yhteistyön muodot istuvat hyvin sekä diakoniatyön että Tolokun tuvan rooleihin.

”Tämä se on sitä terapijaa”- lopputyön asiakashaastatteluissa Tolokun tuvan erityisvahvuudeksi nousi yhdessä tekemisen kautta syntynyt innostus ja hyvä yhteishenki. Porukkaan on mukava tulla ulkopuoleltakin mukaan. Jokainen otetaan mukaan sellaisena kuin on. Yhteistyön henki näkyi yhteistyötä suunniteltaessa myös työntekijöiden asenteissa ja heidän välisessä yhteistyössä. Erilaisille yhteistyön muodoille ollaan avoimia ja uskalletaan myös kokeilla uusia asioita.

Kaiken toiminnan keskiössä ovat asiakkaat ja heidän kokonaisvaltainen kuntoutumisen tukeminen. Sovittuja yhteistyön muotoja aletaan toteuttamaan heti. Käytännön työn kautta selviää, miten niitä on tarpeen muuttaa tai onko tarpeen jättää jotain pois - tai kehitellä uusia yhteistyön malleja.

Opinnäytetyön kirjoittamisen jälkeen suoritin opintoihin liittyvän työharjoittelun seurakunnassa. Opinnäytetyön hedelmät näkyivät

ilahduttavasti käytännön työssä sekä asiakaskontakteina että diakoniatyön säännöllisinä vierailuina Tolokun tuvalla.

Tulevaisuudessa yksi kehittämisen kohde on kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuuksien pohtiminen seurakunnassa. Kuntouttavaan työtoimintaan voi mennä kunnan ja yhdistyksen lisäksi myös seurakuntiin. Joissakin seurakunnissa myös diakoniatyöhön on mahdollista tulla kuntouttavaan työtoimintaan.

Mikäli diakoniatyöhön otetaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva henkilö, tulee diakoniatyöntekijän yhdessä diakoniatyöstä vastaavan papin kanssa miettiä millaisia tehtäviä diakoniatyössä voisi tehdä. Työnkuva on hyvä kirjata tarkasti. Kuntouttavassa työtoiminnassa olevalla henkilöllä on aina oltava ohjaaja paikalla: sekä perehdyttämiseen että ohjaukseen tulee olla riittävästi aikaa. (Puuska 2012, 134)

Taivalkosken seurakunnassa on vain yksi diakoniatyöntekijä, mikä asettaa haasteita kuntouttavan työtoiminnan mahdollisuuksien järjestämiseen seurakunnan sisällä. Olisi kuitenkin hyvä tarkastella muita seurakunnan mahdollisuuksia: olisiko hautausmaalla, kiinteistöhuollossa, keittiöllä tai muissa tehtävissä mahdollista löytää kuntoutujalle sopivia töitä mikäli sopiva henkilö olisi halukas? Myös tämä olisi konkreettinen ja hyödyllinen yhteistyön muoto seurakunnan ja Tolokun tuvan välillä.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 1999: Laadullinen tutkimus. Gummerus. Vaajakoski.
3.uudistettu painos 2007
- Arnkil Tom & Seikkula Jaakko 2009: Dialoginen verkostotyö. Tammerprint Oy.
Tampere. 4. painos 2013
- Hakala, Pirjo 2002: Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Helosvuori, Riitta, Koskenvesa Esko, Nimelä Pauli & Veikkola Juhani (toim.): Diakonian käsikirja. Kirjapaja Oy. Helsinki 2002
- Harvio, Marja –Liisa & Inkinen Maria & Partanen Airi (toim.) 2008: Päihdehoitotyö. Tammi. Helsinki
- Helosvuori, Riitta 2012: Vaikuttava diakonia. Teoksessa Gothoni, Raili ym. (toim.) 2012: Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Kirjapaja Oy. Helsinki
- Jääskeläinen, Ilkka 2002: Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Helosvuori, Riitta, Koskenvesa Esko, Nimelä Pauli & Veikkola Juhani (toim.): Diakonian käsikirja. Kirjapaja Oy. Helsinki 2002
- Kurtti, Johanna 2014: ”Tämä se on sitä terapijaa!”. Asiakkaiden kokemuksia toimintapäivistä Taivalkoskella. Teoksessa Orjasniemi, Tarja (toim.) 2014: Moniammatillisen päihdetyön käytäntöjä kehittämässä – kohdeilmiöitä, menetelmiä, strategioita ja rajapintoja. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C57
- Laitila, Minna 2010: Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Itä-Suomen Yliopisto. Kuopio
- Lomma Seija 2014: Kirkon diakoniatyö osana päihdetyötä: Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien syrjäytymisen ehkäisy -projekti Kiimingin seurakunnassa. teoksessa Orjasniemi, Tarja (toim.) 2014: Moniammatillisen päihdetyön käytäntöjä kehittämässä – kohdeilmiöitä, menetelmiä, strategioita ja rajapintoja. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C57
- Malkavaara, Mikko 2007: Suomalaisen diakoniatyön taustat ja nykytilanne. Teoksessa Latvus, Kari & Elenius, Antti (toim.) Auttamisen teologia. Kirjapaja. Helsinki
- Meidän kirkko – Välittävä yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015.
- Puuska, Karolina 2012: Diakoniatyö ryhmissä ja lähiyhteisöissä. Teoksessa Gothoni, Raili ym. (toim.) 2012: Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Kirjapaja Oy. Helsinki

- Rättyä, Lea 2012: Diakoniatyö yksilöiden ja perheiden parissa. Teoksessa Gothoni, Raili ym. (toim.) 2012: Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Kirjapaja Oy. Helsinki
- Suominen Sauli, Tuominen Merja (2007) Palveluohjaus - Portti itsenäiseen elämään. Helsinki, profami 2007
- Thitz. Päivi 2006. Yhteisöllisyys diakoniatyössä. Diakonian tutkimus 12/2006, 93-111. (http://dts.fi/dokumentit/DT_2_2006.pdf)
- Tuorila, Helena 2009: Terveyspalvelut ja potilaiden voimaantuminen. teoksessa Lammi, Minna & Niva, Mari & Varjonen Johanna (toim.): kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2009 kulutuksen liikkeet. Tampereen Yliopistopaino Oy. 102-118.
- Veikkola Juhani: Diakonian perustehtävät, visio ja tavoitteet. Teoksessa Helosvuori, Riitta, Koskenvesa Esko, Nimelä Pauli & Veikkola Juhani (toim.): Diakonian käsikirja. Kirjapaja Oy. Helsinki 2002
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos i.a. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. viitattu 24.2.2015
<https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta>
- Taivalkosken seurakunta i.a. Viitattu 3.2.2015. www.taivalkoskenseurakunta.fi